

TURIZMDA MEHMONXONALAR BOSHQARUVINI TASHKIL ETISH

Musurmonqulova Noila

Qo'qon universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Hozirgi kunda dunyo mamlakatlarining ko'pchiligi turizm iqtisodini rivojlantirish orqali o'z milliy iqtisodiyotini taraqqiy ettirmoqda. Mamlakatimiz turizmni shakllantirishda har qanday xorijiy mamlakatlardan qolishmaydigan imkoniyatlarga egaligi bu borada ko'plab muvaffakiyatlarga erishishimizni ta'minlovchi asosiy manba hisoblanadi. Ana shularni hisobga olgan holda, mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki yillaridan to hozirga qadar zamon talablariga javob beradigan turizm infratuzilmasini tarkib toptirish va rivojlantirish borasida amalga oshirib kelinayotgan islohotlar o'zining ijobiy natijalarini berib kelmoqda.

***Kalit so'zlar:** turizm, menejment, mehmonxona, funktsiya, turist, kemping, motel, hotel.*

KIRISH

Mehmonxona industriyasi iqtisodiy faoliyat sifatida mehmonxona xizmatlari va chetdan kelganlar uchun vaqtinchalik mehmonxonada, motellarda, kempinglarda, talabalar uylarida yotoq bilan ta'minlash, shuningdek restoranlar xizmatini ko'rsatadi. Shunga asosan barcha joylashtirish muassasalari jamoa va yakka joylashuvga bo'linadi. Xalqaro amaliyotda BTT ekspertlari tomonidan ishlab chiqilgan turistlarni muassasalarga joylashtirishning standart toifafikatsiyasi qabul qilingan. O'zbekiston Respublikasi hukumati bunday nufuzli xalqaro tashkilotga a'zo bo'lgan. Jamoa bo'lib joylashish muassasalariga istalgan ob'ekt, ya'ni doimiy yoki ba'zan turistlarga yotoq

xizmatini ko'rsatuvchi tashkilotlar tushunilib, ulardagi xonalar soni har bir davlatda mustaqil o'rnatilgan eng kam xonalar sonidan kam bo'lishi kerak emas. Bunday korxonalarda barcha xonalar yagona boshqaruvga bo'ysunib xizmat ko'rsatish va jihozlarga asoslangan holda toifa va kategoriyalarga jamlanadi. Turistlarni jamoa bo'lib joylanish muassasalariga quyidagilar kiradi: mehmonxonalar va shunga o'xshash joylanish muassasalari va maxsuslashtirilgan muassasalar hamda boshqa tashkilotlar. Mehmonxona - bu jamoa joylanish muassasasi, aniq nomerlar soni mavjud bo'lib yagona boshqaruvga ega bo'lgan xizmatlar yig'indisini taklif qiluvchi, o'rin choyshablarini almashtirishi, sanuzel va xonani yig'ishtirish, kategoriya va toifaiga qarab xizmatlar ko'rsatish va jihozlangan nomerlardan iborat. Mehmonxonalar quyidagi belgilarga ega:

- ma'lum sonli nomerlardan iborat yagona boshqaruvga egadir;
- har kuni o'rin choyshablarini almashtirishi, sanuzel va xonalarni yig'ishtirish bilan chegaralanmasdan turli xil mehmonxona xizmatlarini ko'rsatadi;
- davlat standartlariga mos jihozlangan va xizmatlar taklifiga monand kategoriya va toifalarga guruhlangan;
- maxsuslashtirilgan muassasalar kategoriyasiga xos emas.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYA SI

Mehmonxonalar katta-kichikligi, yotoq o'rinlari soni va xonalar soniga qarab farqlanadi. Mehmonxonaga o'xshash muassasalarga pansionatlar, turistik umumiy yashash uylari va boshqa joylanish muassasalari kiradi, ya'ni nomerlardan iborat va o'rin choyshablarini almashtirishdan tashqari xizmatlar cheklangan. Maxsuslashtirilgan muassasalar xizmat ko'rsatish bilan bir qatorda boshqa maxsus funktsiyalarni bajaradi. Bunday muassasalarga sog'lomlashtirish, dam olish va mehnat lagerlari, kongress markazlari va boshqalar kiradi. Boshqa jamoa joylanish muassasalari doimiy o'rin choyshablarini almashtirish va xona yig'ishtirish xizmatlaridan tashqari mehmonxona xizmatlari cheklangan holda xizmat ko'rsatadi. Ular nomer ko'rinishida bo'lmasligi mumkin, balki uy-joyga o'xshash turar joy,

kemping uchun maydon yoki jamoa yotoqxonasidan (obhejtie) iborat bo'lishi mumkin.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMALARI

Mehmonxonani boshqarishdagi tashkiliy tizim dunyo mehmonxona industriyasida 1950 yillardan boshlab mehmonxona ishini tashkil qilishning bir nechta modelini o'z ichiga olgan. Birinchi model - Ritts modeli shveysar tadbirkori Tsezar Ritts nomi bilan bog'liq. Bu mehmonxonalarda asosiy e'tibor Evropacha did-farosat va aristokratchilikka qaratilgan. Jahondagi ko'pgina nufuzli otellar uning nomini olgan. Masalan Parijdagi «Ritts» oteli. Ikkinchi modeli amerikalik tadbirkor Kemansi Uilson nomi bilan bog'langan («Xolidey Inn» mehmonxonalar zanjiri). Ushbu modelda mehmonxonalarga xizmat ko'rsatish va ularning talablarini qondirish juda katta chaqqonlikni va yuqori darajadagi xizmat standartlarini ushlab turishga yo'naltirilgan. Eng asosiy e'tibor mehmonxona intereriga qaratiladi. Bu model asosida tashkil etilgan mehmonxona tizimining asosiy talablari quyidagicha: uslubning yagonaligi (arxitektura, interer); keng va funktsional xoll, mijozlarni qayd qilish tezligi; nomerning doimiy mijozlar uchun tayyorlanishi; nonushta «shved stoli» shaklida beriladi; konferents-xollni tayyorlash; ta'rif tizimining o'zgaruvchanligi; marketing va kommunikatsiya xizmatining yagona boshqaruvi.

Ikkinchi model asosida qurilgan mehmonxonalar zanjiri nazorati dunyodagi 50 % dan ortiq mehmonxona nomerlarida mavjud. Uchinchi model - «ixtiyoriy mehmonxona tizimi» shaklidagi Best Veston, Romantik Xotel. Bunday xolatda mehmonxonalarni yagona bir savdo markasi birlashtiradi, ular umumiy fondga to'lov to'laydi, marketing va reklama faoliyatiga birgalikda harajat kiladi. Bunda ularning moliyaviy-iktisodiy va boshqaruv mustaqilligi butunlay saqlanib qoladi. Bu tizimning mohiyati yagona birlashgan shartnoma asosidagi uyushmadir. Ikkinchi model bilan uchinchi modelning birlashgani bo'lishi mumkin. Bunga masalan «Akkor» mehmonxona tizimi misol bo'la oladi. Bu Evropadagi eng katta mehmonxona zanjirini tashkil etadi. U turli toifadagi mehmonxonalarni taqdim etib bozorda har xil markalar bilan chiqadi. Masalan «Pulman», «Sofitel», «Novotel» oliy toifadagi

mehmonxonalaridir. «Altea/Merkur» - oʻrta toifadagi mehmonxona. Zanjirga kirishda mehmonxona uning mulkiga aylanishi juda shart emas. Bunday sharoitda yirik mehmonxonalar zanjiri bilan tuzilgan shartnomaga asosan (franshizotel) va ushbu zanjirga mustaqil kirgan mehmonxonaga tijoriy maqsadlar uchun zanjirning firma belgisidan foydalanish huquqi, texnik va tijorat maʼlumotlari, bronlash tizimi maʼlumotlari, texnik yordam, xodimlarni oʻqitish huquqi va boshqalar beriladi. Franshiz korxonalar bular uchun shartnomada koʻrsatilgan badallarni toʻlaydi. Dunyoda mehmonxona industriyasining rivojlanishi mehmonxonalarning kupayishi va ularni ixtisoslashtirish yuli bilan bormoqda. Bunda cheklanmagan va cheklangan xizmatlar koʻrsatadigan anʼanaviy mehmonxonalar, ixtisoslashtirilgan (kongress markazlar, kurort tipidagi otellar, golf otel va boshqalar) mehmonxonalar taqdim etilmoqda.

Tarixdan maʼlumki, bizning asrimizgacha dunyo mehmonxona xoʻjaligida Evropa toifasi modeli hukmronlik qilgan, yaʼni 2 ta asosiy boshqaruv lavozimlari atrofida, aynan metrdotel va bosh-oshpaz. Birinchi lavozimdagi shaxs bu mehmonxona xodimlari va mehmonlar oʻrtasidagi oʻzaro taʼsirini koʻrsatgan, chunki mehmonxona siyosatiga javob beradigan tez va meʼyoriy usulda xizmat koʻrsatilishi lozim. Ikkinchi lavozimdagisi oshxona xoʻjaligi va taomlar tayyorlash, tanlash jarayonini boshqaradi.

Mehmonxonaning tashkiliy tuzilmasi uning maqsad, vazifasiga, joylanishi, mehmonlarni hususiyatlari va boshqa faktorlarga bogʻliq boʻladi. U har bir xizmatchiga yuklangan huquq va burchlarini aks ettiradi.

XULOSA

Mehmonxona nomerlar fondi xizmati doimo joriy taʼmirlash xizmati bilan aloqada boʻladi, chunki mehmonxonada nafaqat xonalarni va undagi jihozlarni joriy taʼmirdan chiqarish balki butun mehmonxonani ham oʻz ichiga oladi. Turistik majmualarning ishlash tizimi va asosiy negizi shulardan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yankevich V.S., Bezrukova N.L. Marketing v gostinichnoy industrii i turizme: - M.: Akademiya. 2005 - 178 s.
2. Yankevich V.S., Bezrukova N.L. Marketing v gostinichnoy industrii i turizme, 2005 g.
3. Khankeldieva, G. S. (2019). Prospects of the development of investment activity in the field of tourist services: problems and ways of solution. Theoretical & Applied Science, Philadelphia, USA. 10, (78), 160.
4. Xankeldieva, G. Sh. (2017). Perspektivo razvitiya elektroenergeticheskoy otrasli Respubliki Uzbekistan v usloviyax modernizatsii ekonomicheskix otnosheniy. Byulleten nauki i praktiki, (12 (25)), 293-299.
5. Xankeldieva, G. Sh. (2017). Osobennosti korporativnogo upravleniya v aktsionernox obhestvax s gosudarstvennom uchastiem. Byulleten nauki i praktiki, (11 (24)), 357363.